

L'ECONOMIA SOCIAL EN LES LLEIS

ELS ATENEUS COOPERATIUS. AGENTS ESTRATÈGICS PER A UNA ECONOMIA JUSTA, SOSTENIBLE I ARRAIGADA AL TERRITORI

per **Isabel Gemma Fajardo García**
 Professora titular de la Universitat de València

En aquesta ocasió anem a donar compte d'una altra mesura de política pública, en aquest cas, de la Conselleria d'Empresa i Treball de la Generalitat de Catalunya, posada en marxa el 2016 (**Ordre TSF/315/2016**) i que té per objecte immediat la **creació i consolidació d'una Xarxa d'Ateneus Cooperatius (XAC)**, com a instrument per promoure una economia plural a través de les cooperatives de l'economia social i solidària, el suport públic i la participació de les persones treballadores i els moviments socials.

En 2024 esta política es troba desenvolupada en la Orde EMT/127/2024, de 31 de maig, per la qual s'aproven les bases reguladores que han de regir la convocatòria de subvencions per a la Xarxa i la Resolució EMT/2358/2024, de 26 de juny, per la qual es fa pública la convocatòria per a la concessió de subvencions a la Xarxa d'Ateneus Cooperatius per a l'any 2024.

La citada ordre consta d'un article únic pel qual s'aproven les bases generals i les específiques que han de regir la convocatòria de subvencions a la Xarxa d'Ateneus Cooperatius i tres annexos dedicats a: Bases generals (Annex 1); Bases específiques. Xarxa d'Ateneus Cooperatius (Annex 2) i Principis ètics i regles de conducta (Annex 3).

A les bases generals trobem definit l'objecte de la Orde, que consisteix en regular el procediment de

concessió de subvencions de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius. En concret, establir la creació o la continuïtat del servei i l'espai en el qual cada ateneu cooperatiu serà punt de referència sobre l'economia social i solidària. El procediment de concessió és de concurrència competitiva, i les activitats objecte d'estes subvencions s'han d'executar en un període de 3 anys a comptar des de l'1 de novembre de 2024. També es contemplen en estes bases les entitats beneficiàries (capítol 5), els requisits que han de complir (capítol 6) o els gastos subvencionables (capítol 9).

Entitats beneficiàries. Poden sol·licitar les subvencions les empreses cooperatives, les associacions, fundacions, societats laborals, confraries de pesca i mutualitats, constituïdes legalment, amb establiment operatiu a Catalunya, i amb experiència en l'àmbit del projecte. Les anteriors entitats que no siguen cooperatives i que participen en els projectes per als quals se sol·licita subvenció, hauran de disposar d'un **pla d'implementació de governança democràtica** que acompanyarà a la sol·licitud¹.

Excepcionalment, podran ser entitats beneficiàries els ens locals sempre que, la seua participació en la distribució pressupostària de l'ateneu cooperatiu siga inferior al 45% del pressupost i esta participació disminuïska en els anys següents, no aconseguint el 25% en el tercer any.

1. Este pla d'implementació de la governança democràtica ha d'incloure com a mínim: a) dos assemblees informatives amb les persones treballadores o consumidores i usuàries: una assemblea sobre els plans d'actuació i els plans estratègics, i una altra, a final d'any, en què s'informe de l'estat de comptes de l'empresa; b) un programa de formació del qual formaran part els representants de l'empresa i els col·lectius de persones treballadores o consumidores i usuàries, i c) en el segon i tercer any del projecte, és necessari que l'empresa tinga incorporats en el seu funcionament mecanismes reals de participació en les decisions de l'empresa, com són enquestes i bústies de suggeriments, amb la finalitat d'arreglar les necessitats de les persones treballadores o consumidores i usuàries. Estos col·lectius han de ser convocats a les reunions dels òrgans d'administració o patronat.

En el cas de l'ateneu d'abast català² també podran ser beneficiàries les entitats representatives del cooperativisme (enteses com les federacions de cooperatives i la Confederació de Cooperatives de Catalunya), les universitats o els centres d'investigació.

Les entitats que presenten projectes per a esta subvenció han d'estar agrupades. En este sentit, tindran consideració de beneficiàries l'entitat sol·licitant i les entitats promotores que integren l'agrupació esmentada. Les entitats que s'agrupen poden tindre la consideració d'entitat sol·licitant, entitat promotora o entitat participant, com veurem.

Són gastos subvencionables amb caràcter general, els gastos directes indispensables associats de manera inequívoca al projecte concret i al desenvolupament de les seues accions vinculades³.

Les bases específiques que arreplega l'Annex 2 comencen descrivint l'objectiu dels projectes d'ateneus cooperatius que és, difondre i expandir l'economia social i solidària (ESS) mitjançant la dinamització i la creació de les relacions socioeconòmiques col·lectives, promovent i generant ocupació en l'àmbit empresarial de la ESS a través d'un ventall de recursos, la implementació dels seus servicis i garantint espais d'atenció distribuïts per tot el territori de Catalunya. Facilitant el treball en xarxa a nivell territorial, es promourà la generació d'emprenedoria col·lectiva, i de nous projectes socioeconòmics i de transformació social, així com d'ocupació de qualitat.

A continuació, defineix l'ateneu cooperatiu, el cercle cooperatiu i la Xarxa d'Ateneus Cooperatius de Catalunya; assenyalen els seus objectius; les característiques de les entitats que poden participar; les persones destinatàries de la subvenció; el funcionament

dels ateneus i cercles, i els serveis i actuacions que poden prestar i desenvolupar.

L'**Ateneu cooperatiu es defineix** com un dispositiu territorial per al foment i la promoció del desenvolupament de l'ESS, amb la voluntat d'acompanyar i assessorar l'emprenedoria col·lectiva a través de la dinamització i creació de relacions socioeconòmiques col·lectives, democràtiques, justes i solidàries, i per contribuir al reforç i al creixement de l'activitat econòmica als territoris de referència, així com a la creació de llocs de treball de qualitat, i de convertir-se en un referent de coordinació, aprenentatge, innovació i suport a la creació i creixement de cooperatives i a les iniciatives d'economia social i solidària.

El **Cercle cooperatiu**, per la seua banda, és l'espai cooperatiu de proximitat o sectorial que du a terme activitats en un àmbit territorial on ja existeix un ateneu cooperatiu. El cercle cooperatiu desenvolupa, en el marc del pla de treball de l'ateneu cooperatiu, una sèrie d'actuacions coordinades i complementàries amb l'ateneu cooperatiu del seu àmbit territorial.

Per últim, la **Xarxa d'Ateneus Cooperatius de Catalunya (XAC)** és l'espai de treball compartit de tots els ateneus cooperatius presents per tot el territori i haurà d'estar formada per totes les organitzacions de l'economia social i solidària (ESS) i entitats públiques que formen part de cada ateneu cooperatiu. La XAC pretén garantir el treball en xarxa de tots els ateneus cooperatius mitjançant la col·laboració pública, cooperativa i comunitària per donar visibilitat i promoure l'ESS segons els principis i valors del cooperativisme.

Les subvencions es distribueixen segons àmbits i demarcacions territorials entre ateneus i cercles co-

2. L'ateneu cooperatiu d'abast català estarà centrat a donar resposta a les necessitats detectades per la resta d'ateneus cooperatius en els seus territoris d'influència i que requereixen una resposta transversal a nivell de tota Catalunya. L'objectiu serà abordar les exigències estratègiques territorials especialitzant-se en eixos temàtics concrets i facilitar sinergies entre els diferents agents socioeconòmics de Catalunya.

3. En concret, són subvencionables els que compleixen els següents requisits: a) Que les despeses efectuades responguen a la naturalesa i la finalitat de l'acció subvencionada, resulten estrictament necessàries i es facen dins de l'àmbit temporal establert per dur a terme les actuacions segons el que estableixen aquestes bases reguladores; b) Que siguen verificables; c) Les despeses per elaborar el pla de viabilitat de les entitats o persones a qui els ateneus cooperatius realitzen l'acompanyament, en el cas que aquesta despesa s'hagi de externalitzar; d) Les remuneracions del personal tècnic que participi en els treballs del projecte, o que duga a terme tasques en la seua elaboració, execució, desenvolupament o seguiment; e) Les despeses de desplaçament de les persones contractades per l'empresa o l'entitat; f) Les despeses d'arrendament necessàries per desenvolupar el projecte; g) Les despeses de comunicació i difusió necessàries per al projecte (creació d'eines, dissenys i recursos web); h) Les despeses de material, publicitat i comunicació vinculades a la difusió del projecte; i) Les despeses de formació i organització de tallers, actes i sessions; j) Primes d'assegurances vinculades a la realització de les actuacions; k) L'import de l'IVA efectivament suportat i no recuperable; l) Els gastos indirectes d' fins a un màxim del 15% de l'import total del projecte. Els gastos d'amortització dels béns necessaris per dur a terme el projecte es poden incloure dins d'aquests gastos indirectes sempre que compleixen certes condicions que s'assenyalen a continuació; m) El cent per cent dels gastos de l'informe d'auditoria relatiu a la justificació de la subvenció atorgada. Aquest gasto tindrà la consideració de gasto indirecte del projecte; n) Les inversions que, en aplicació del criteri d'importància relativa, es contabilitzen com a gastos; o) Altres gastos subvencionables que responguen de manera inequívoca a les necessitats del projecte, sempre que l'entitat les haja incloses degudament especificades en el pressupost acceptat i estiguen degudament acreditades en la justificació.

"L'objectiu general dels ateneus cooperatius és convertir-se en un agent socioeconòmic clau a partir de l'acompanyament a la generació d'ocupació, facilitant i promovent l'extensió del cooperativisme i la ESS de manera transversal en funció de les necessitats de cada territori."

operatius. Així, per exemple, es subvenciona com a màxim un ateneu i un cercle a les regions de L'Alt Pirineu i Aran; L'Hospitalet de Llobregat; Lleida/Ponent o Terres de l'Ebre; i un ateneu i quatre cercles a Barcelona ciutat, Baix Llobregat, Regió de Girona o Camp de Tarragona (capítol 8.1).

L'objectiu general dels ateneus cooperatius és convertir-se en un agent socioeconòmic clau a partir de l'acompanyament a la generació d'ocupació, facilitant i promovent l'extensió del cooperativisme i l'ESS de manera transversal en funció de les necessitats de cada territori. Els objectius específics són la creació, la consolidació i el creixement de cooperatives i d'empreses de l'ESS, així com la promoció de l'empresa cooperativa com a alternativa socioeconòmica a través d'un relleu generacional o la transformació d'altres fórmules jurídiques en empreses d'ESS, i impulsar els ecosistemes cooperatius locals.

La consecució dels objectius específics (OE) es quantificarà mitjançant determinats indicadors (I):

OE: Generar ocupació de qualitat i foment del mercat social (I: 1. Crear cooperatives i empreses de l'ESS; 2. Consolidar i fer créixer el teixit socioempresarial de l'ESS; 3. Afavorir processos de relleu empresarial en empreses de l'ESS; 4. Transformació d'empreses existents en empreses de l'ESS; 5. Establir espais de treball conjunt i cooperació amb les oficines públiques de formació, orientació i inserció laboral i les unitats/entitats de promoció econòmica dels ajuntaments per a la coordinació en l'atenció i acompanyament de les iniciatives de l'ESS).

OE: Dinamitzar i activar els sectors i els agents socioeconòmics estratègics del territori de referència (I: 6. Realitzar el diagnòstic del territori i el mapeig dels agents clau, DAFO, mapeig, etc.; 7. Generar coneixement sobre les bones pràctiques i experiències de l'ESS en els territoris; 8. Formar a prescriptors públics, comunitaris i privats dels territoris; 9. Potenci-

ar fórmules d'ESS no generadores d'ocupació directa com a alternatives socioeconòmiques; 10. Fomentar projectes d'intercooperació sectorial o territorial; 11. Consolidar la Xarxa d'Ateneus Cooperatius com a referent en els territoris; 12. Crear espais i contextos per al desenvolupament d'altres programes d'ESS on els ateneus cooperatius tinguin un rol de pivotatge).

OE: Estendre els valors i les pràctiques de l'ESS (I: 13. Difondre l'ESS i formar en espais d'educació formal professionalitzadora o altres espais formatius; 14. Donar a conèixer i apropar els valors del cooperativisme; 15. Establir espais de treball conjunt i planificació estratègica al territori; 16. Establir espais de relació estratègica i d'acció conjunta amb les entitats representatives i d'agregació de l'ESS (AESCOT, Confederació de Cooperatives, federacions de cooperatives, XES,...) i 17. Vetllar per l'existència d'espais de relació i comunicació amb sindicats, LEADER, oficines públiques d'orientació, etc.)

Altres indicadors addicionals seran considerats per avaluar el seguiment i els resultats assolits; com l'Impacte qualitatiu dels projectes (avaluació de la millora qualitativa dels projectes en termes de democràcia, igualtat de gènere, sostenibilitat ambiental i interconnexió amb altres actors de l'ESS); la Intercooperació i relacions amb altres entitats (avaluació de les col·laboracions i treballs conjunts amb altres entitats per valorar el seu impacte en l'extensió del model cooperatiu i en la creació de condicions favorables per al creixement dels projectes) o la Funció de nexa de connexió (avaluació de l'impacte de la funció de l'ateneu cooperatiu com a nexa de connexió al territori, en els projectes acompanyats, entre les entitats de l'ESS, amb les institucions o entitats locals, etc.).

En quant a les característiques de les **entitats que poden participar en aquests projectes**, es distingeix entre entitat sol·licitant, promotora i participant (capítol 4).

"Els objectius específics són la creació, la consolidació i el creixement de cooperatives i d'empreses de la ESS, així com la promoció de l'empresa cooperativa com a alternativa socioeconòmica a través d'un relleu generacional o la transformació d'altres fórmules jurídiques en empreses de ESS".

L'entitat sol·licitant és l'entitat que presenta el projecte i actua com a representant de totes les entitats que formen part del mateix. L'entitat sol·licitant només pot participar en un únic projecte d'ateneu cooperatiu. En els territoris on es puga implementar un cercle cooperatiu, la sol·licitud la deu fer la mateixa entitat sol·licitant de l'ateneu cooperatiu.

L'entitat promotora és l'entitat que juntament amb l'entitat sol·licitant participa en el projecte i forma part del pressupost. Una mateixa entitat promotora no podrà participar en el pressupost en més de tres ateneus cooperatius diferents, ni en cadascun per un import superior al 45%.

L'entitat participant és l'entitat que dona suport a l'ateneu, participa de l'espai estratègic i fixa objectius, però no participa del pressupost del projecte. Aporten valor afegit pel que fa a la capacitat de difusió o d'implementació en el territori i participen en els espais estratègics. Aquestes entitats participen en les activitats i propostes de l'ateneu, realitzen activitats conjuntes, es cedeixen espais mútuament, donen suport en la difusió i detecten necessitats en el territori, entre d'altres. Es facilitarà l'entrada en l'ateneu cooperatiu com a entitat participant a totes les organitzacions que ho sol·liciten i que compleixen els requisits que estableix el Codi ètic i de balanç social de les entitats participants dels ateneus cooperatius.

Requisits per a la constitució de l'ateneu cooperatiu. Cada ateneu cooperatiu ha d'estar constituït per un mínim de 5 entitats promotores, incloent la sol·licitant, i 10 entitats participants. De les promotores, com a mínim tres entitats seran empreses cooperatives amb seu social o centre de treball en el territori de pertinença de l'ateneu cooperatiu. En total, l'ateneu estarà constituït per les 15 entitats que, com a mínim, formaran el projecte. En el cas que el projecte incloga un cercle cooperatiu, el mínim d'entitats promotores s'haurà d'incrementar en 3 noves

entitats promotores i 2 participants per cada cercle cooperatiu.

Persones destinatàries de la subvenció. Es consideraran prioritàries les actuacions amb persones dels col·lectius de joves i persones en atur majors de 50 anys, dones i aturats de llarga duració, que estiguin inscrits en el Servei Públic d'Ocupació de Catalunya com a demandants d'ocupació, i que vulguen crear una empresa d'economia social. Però també pot participar qualsevol persona aturada o ocupada que tinga una idea de negoci per crear una empresa cooperativa o una societat laboral i vulga impulsar la seua creació; entitats o empreses de l'economia social que tinguen un projecte per enfortir la seua viabilitat o creixement, i entitats o empreses que tinguen capacitat per incentivar la creació d'empreses cooperatives i societats laborals, com ara assessoraments, gestories, escoles de negoci, entitats formatives, empreses en transformació, associacions, i fundacions i entitats públiques.

Pel que fa a l'organització i el funcionament dels ateneus cooperatius, s'exigeix que les entitats beneficiàries: a) disposen del personal tècnic necessari per dur a terme les actuacions i que aquest tinga experiència en matèria d'economia social i cooperativa, de dinamització econòmica i social del territori, i de creació i constitució d'empreses i emprenedoria, i b) disposen de les instal·lacions necessàries per dur a terme les actuacions, preferentment en un edifici accessible i que s'ha de identificar clarament com a ateneu cooperatiu.

Els ateneus cooperatius comptaran amb un òrgan de debat i presa de decisions estratègiques, que serà el consell estratègic i, amb un equip de seguiment tècnic i de coordinació del treball conjunt de la XAC. La governança de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius s'articularà mitjançant dos òrgans: el grup motor i les trobades plenàries.

El **funcionament dels cercles cooperatius** podrà ser Territorial (circumscribit a un territori) o Sectorial (els que es creguen en funció d'una temàtica sectorial concreta, així podran ser, preferentment de consum, de cures, de migracions, agraris, d'habitatge en cessió d'ús, de cooperativisme de plataforma o economia col·laborativa).

Les entitats que formen part dels cercles també hauran de participar en les juntes o els espais de decisió estratègics dels ateneus cooperatius i, per tant, escolliran una representant en el comitè promotor. Totes les seues actuacions hauran d'anar alineades amb el pla de treball, els objectius i el pla estratègic, d'acord amb el que acorde l'ateneu cooperatiu.

Les entitats sol·licitants han de presentar el projecte d'ateneu cooperatiu o cercle cooperatiu amb la finalitat de poder oferir un **servei de proximitat** en la promoció de l'economia social, la creació de cooperatives i de llocs de treball.

El funcionament de l'ateneu i del cercle cooperatiu serà assembleari, i les seues actuacions es duran a terme partint del coneixement econòmic, laboral i social del territori de referència.

Els serveis que han d'oferir els ateneus cooperatius i els seus cercles donaran resposta als diferents objec-

tius durant els tres anys en què es desenvolupa el projecte. Els diferents serveis que serviran per classificar les actuacions que han de dur a terme tots els ateneus cooperatius són els següents: 1. Divulgació, sensibilització i generació de coneixement; 2. Formació per a la promoció, creació i consolidació; 3. Acompanyament per a la creació i consolidació de cooperatives i projectes de l'ESS, i 4. Treball en xarxa i dinamització territorial. Tots ells seran a més "Punt d'informació" per als interessats.

Per últim, l'annex 3 recull els **Principis ètics i regles de conducta** als quals les persones beneficiàries de subvencions o ajudes han d'adaptar la seua activitat. Així, s'estableix que les persones beneficiàries d'ajudes públiques han d'adoptar una conducta èticament exemplar i han d'abstenir-se de dur a terme, fomentar, proposar o promoure qualsevol tipus de pràctica corrupta. A més, assumeixen una sèrie d'obligacions amb caràcter general en l'exercici de la seua activitat, i amb caràcter particular, que s'enumeren. En cas d'incompliment dels principis ètics i regles de conducta, s'aplicarà el règim sancionador de la Llei 19/2014, del 29 de desembre, de Transparència, accés a la informació pública i bon govern del Parlament de Catalunya.

